

AIVARAS STEPUKONIS

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

NAUJOJI PASAULINĖ SANTVARKA PAGAL ANNE-MARIE SLAUGHTER: KELIOS DVEJONĖS DĖL LIETUVOS VALSTYBĖS TVARUMO

A New World Order According to Anne-Marie Slaughter:
Some Doubts Concerning the Sustainability
of Lithuania's Statehood

SUMMARY

The phenomenon of globalization may be approached from a dynamic point of view as the diversified freedom of movement in the world of today in such areas as work force, commodities, services, and capital. It may also be approached from a static point of view as a structure, a more or less stable network of existing and acting wherein the aforementioned types of freedom manifest themselves. It is from this latter standpoint that the author discusses one of the most recent paradigms of the contemporary world presented by the U.S. scholar Anne-Marie Slaughter as a complex field of action for global governance, an international network of state representatives interacting between themselves in a relatively autonomous fashion, disaggregating the state into many political functions that no longer need to be run by the unitary state. The article concludes by drawing attention to a highly probable scenario whereby ever growing and more overt efforts are witnessed in the near future on the part of the Lithuanian State bureaucracy to view and treat their State in more or less egotistic terms as but a mere transitional stage, a kind of springboard for more lucrative career opportunities in various nowadays proliferating international and supranational networks of global administration. What is presented as a natural and rational development of a communal service may in fact turn out to be a new very aggressive anti-communal form of power beyond the control and understanding of the disaggregated, that is divided and thus even further weakened common people.

RAKTAŽODŽIAI: globalėjimas, pasaulinė santvarka, tarptautinė teisė, pasaulinis valdymas, Lietuva.

KEY WORDS: globalization, world order, international law, global governance, Lithuania.

SANTRAUKA

Straipsnyje išskleidžiama JAV teisėtyrininkės Anne-Marie Slaughter pasaulinių valdymo tinklų teorija, apibrėžiamos ir paaiškinamos pagrindinės šios teorijos sąvokos: pasaulinė valdžia, horizontalieji ir vertikalieji pasaulinio valdymo tinklai, vieninės ir išskaidytos valstybės, valstybinis ir institucinis suverenumas. Vėliau pateikiama analitinio, psichologinio, etinio bei pilietinio pobūdžio kritika, kurios esmė – atkreipti dėmesį į tautinei Lietuvos valstybei kylančią akivaizdžią grėsmę iš pradžių tik „sąlygiškai“ ir „techniškai“ išsiskaidžius į įvairias tarpvalstybines tarnybines bei žinybines funkcijas, ilgainiui išsiskaidyti iš tikrųjų ir negrįžtamai, tai yra visiškai išnykstant. Pagrindinis tokio klastingo Lietuvos valstybės išnykimo veiksnys – ne kas kita, o nutautėjusi, pelningesnės karjeros viršvalstybinio administravimo įstaigose paviliota, iš savanaudiškų paskatų veikianti Lietuvos valstybės burokratija.

Straipsnis išsirutuliojo iš jau kelerius metus nuosekliai atliekamo tyrimo¹, skirto dabartinėms mokslininkų pastangoms suvokti globalaus pasaulio reiškinių, – tyrimo, kurio metu mokslinėje spaudoje jau esu aptaręs civilizacijų priešpriešos², poistorinio pasaulio³, Vakarų skilimo⁴, pasaulinių sistemų⁵ ir kitas išskilesnes pastarųjų dešimtmečių tiek socialines, tiek humanitarines teorijas. Šįkart domėsiuosi pasaulio kaip globalaus tarpžinybinio tinklo samprata.

Savo paskutinę knygą žinoma Šiaurės Amerikos teisėtyrininkė Anne-Marie Slaughter⁶ pavadina *A New World Order* (*Nauja pasaulinė santvarka*)⁷. Tai išsamus tyrimas, kuriuo mokslininkė viliasi „padėti skaitytojams išvysti ir įvertinti atsirandančią tikrą pasaulinę santvarką.“⁸ Slaughter įspėja, kad „tikra“ apima ne tik akivaizdžius empirinius faktus, bet ir hipotetinius vaizdinius, kuriuos ji plėtoja, numatydamą pasaulio raidą, taip pat norminę nuostatą, pagal kurią vieni įvykių scenarijai tarptautinei sistemai laikytini palankesniais negu kiti⁹.

Globalėjimo teoretikus, tarptautinių santykių žinovus, užsienio politikos strategus, pasaulinių įvykių apžvalgininkus Slaughter ragina atsikratyti seno požiūrio, ryžtis gilesnei sąvokinei slinkčiai, naujai paradigminei permainai:

Dalyvaujantys dešimtmetį trunkančioje viešoje ir akademinėje diskusijoje apie globalėjimą įprastai susitelkdavo ties dviem slinktimis: nuo tautiškumo prie globalumo ir nuo valdžios prie valdymo. Jie skirdavo kur kas mažiau dėmesio trečiajam slinkčiai – nuo vieninės valstybės prie išskaidytos.¹⁰

Anot Slaughter, esame klaidingai įpratę į valstybę žvelgti iš dviejų skirtingų perspektyvų, nelygu ar aptariame vidaus, ar užsienio politiką. Iš vidaus valstybė atrodo kaip sudėtinga sąranga, painus institucinis tinklas su daugybe įstaigų, pareigybių, paskirčių – tarkim, prezidentūra, parlamentu, ministrų kabinetu, teismais, administraciniais padaliniais, viešosios tvarkos palaikymo organais, švietimo bei gydymo įstaigomis. O iš išorės, tarptautinių santykių kontekste, valstybė staiga virsta dirbtine vienybe, kurią įkūnija prezidentas ar užsienio reikalų ministras, ar ministras pirmininkas – tarytum čia lygiai taip, kaip tvarkant vidaus reikalą, netriūstų gausybė pavienių, atskiras funkcijas vykdančių įstaigų bei atsakingų valdininkų. Pasak Slaughter, toks skyrimas yra atgyvenęs, šiandien veikiau trukdantis negu gelbstintis teisingai suprasti esamą pasaulį.

Koks gi tas pasaulis iš tikrųjų? Slaughter tvirtinimu, tai pasaulis, sudarytas iš

milžiniškų horizontalių bei vertikalų tarptautinių tinklų, kuriuos suneria giminiskų įstaigų pareigūnai iš skirtingų kraštų, bendraudami tarpusavyje dalykiniu požiūriu. Užsienio politikoje, lygiai taip pat kaip ir vidaus, valstybė suskyla į daugybę tarnybinių ryšių tarp atskirų valdžios atstovų, kurie atlieka tiek vietinę, tiek tarptautinę paskirtis. Tvarkydami savo barą, valdininkai – įstatymų leidėjai, teisėjai, valstybės prižiūrėtojai (kontrolieriai), centrinių bankų valdytojai, aplinkosaugininkai – nebegali nebendradarbiauti su to paties ar panašaus rango pareigūnais iš kitų šalių dėl paprasčiausios priežasties: piliečiai, kurių gerove jie rūpinasi arba kuriuos drausmina už įstatymų pažeidimus, nebeišitenka savo valstybinėse teritorijose, veikia globaliai – „pradedant nusikaltimais ir baigiant prekyba bei civilinėmis priedermėmis.“¹¹ Valstybinės sienas pranokstantys veiklos mastai reikalauja tarptautinio reguliavimo, kurio nūdienos pasaulyje daugiausiai imasi ne tradiciniai vieninės valstybės atstovai – valstybės galvos, užsienio reikalų ministrai, diplomatai, o atskirų valstybės administravimo sričių pareigūnai megzdami tarptautinius bendradarbiavimo tinklus.

Formaliu Anne-Marie Slaughter apibrėžimu, „tinklas – tai tvariai išsidėstę pastovūs tiksliniai santykiai tarp valdžios vienetų, kurie dirba abipus sienų, skiriančių šalis vieną nuo kitos, ir atribojančių ‚vietinė‘ sritį nuo ‚tarptautinės‘.“¹² Esama horizontalių ir vertikalų tinklų. Horizontalūs tinklai yra plačiau pasklidę. Jie klostosi valdžios atstovams iš skirtingų šalių nuosekliai bendradarbiaujant ir sprendžiant klausimus, kurie tiesiogiai susiję su jų dalykine sritimi, pavyzdžiui, centrine bankininkyste, antimonopolinių įstatymų priežiūra, aplinkosauga, tarptautinių susitarimų vykdymu, žmogaus

teisių apsauga. Šiuose tinkluose dalyvauja įvairaus lygmens valdininkai – nuo ministerijų iki žemesnės pakopos valstybinio reguliavimo įstaigų¹³.

Vertikalūs valdžios tinklai – retesni, bet ne mažiau svarbūs. Juose atskirų šalių valdžios atstovai užmezga santykį su įvairiomis viršautinėmis organizacijomis, kurioms valstybės yra delegavusios pavienes savo funkcijas – teismo, reguliavimo komisijos ir panašiai. Viršautinės organizacijos pavyzdys yra Europos Teismas, darantis svarią įtaką valstybiniam teismams, taip pat Europos Komisijos antimonopoliniai įgaliojimai, leidžiantys jai per vietinius antimonopolinių įstatymų prižiūrėtojus įgyvendinti Europos Sąjungos taisyklės valstybinėse teritorijose. Horizontalūs ir vertikalūs tinklai tarp valdžios atstovų užmezgami įvairiomis dingstimis, dažniausiai norint pasikeisti duomenimis, stebėti susitarimų vykdymą, derinti gyvenimo normas, skleisti tobuliausius sprendimo būdus bei praktikas, teikti techninę pagalbą.

Tarptautiniai tinklai, kuriuose dalyvauja įvairių sričių valstybės pareigūnai, čia pat jungiasi į platesnius tinklus, kol pasiekiamas – žinoma, prieš tai vaizduotėje atlikus aibę tarpinių šuolių, – tinklų tinklas, savotiška pasaulinė santvarka. Šiai visą Žemę apjuosiančiai tarptautinei sistemai būdingas „globalėjimo paradoksas“. Išplėsdami veikimo mastus taip, kad jie aprėptų visą pasaulį, išjudindami vyksmus, kurių padariniai pranoksta atskirų valstybių bei žemynų ribas, puikiai suvokiame, kad valdžios reikia ne tik regioniniu, bet ir globaliu mastais. *Vis dėlto* „nenorime, kad sprendimų priėmimo galia ir vykdomoji valdžia būtų centralizuotos taip toli nuo žmonių, kuriems reikalingas valdymas.“ Slaughter įsitikinimu, mintis apie pasaulinę valdžią ne

įtikinama ir nepageidautina dar ir dėl to, kad „tokios valdžios dydis bei apimtis kelia neišvengiamą ir grėsmingą pavojų individualiai laisvei.“

Kartu mokslininkė neįsivaizduoja, kaip tokios gausios ir skirtingos pasaulio tautos, kurias reikėtų valdyti, galėtų sudaryti „vieną globalų demą“. Atsižvelgdama į šiuos sunkumus bei sekdamą kitų politologų pavyzdžiu, Slaughter siūlo atsisakyti pasaulinės valdžios sumanymo ir veikiau galvoti apie globalų valdymą arba administravimą – „daug bendresnę ir ne tokia grėsmingą kuopinio organizuotumo ir reguliuotumo be prievartos sąvoką.“ Pasaulinė santvarka, suprantama kaip globalus valdymo tinklas be centralizuotos vykdomosios valdžios, veiktų kurdama „bendradarbiavimo įstaigas ir tokiu būdu švelnindama nesutarimus, kad tautos ir jų visuomenės galėtų užtikrinti didesnę taiką bei gerovę, geriau rūpintusi Žeme ir pasiektų minimalų žmogiškojo orumo lygį.“¹²

Tokiame pasaulyje valstybės vaidmuo tampa antraeilis. Slaughter žodžiais, valstybė „išsiskaido“ į pavienes administracines veiksenas, ir būtent šios, o ne vienišė valstybė, tampa lemtingu tarptautinių santykių veiksniumi Žemės planetoje administruojant viešąją tvarką. Dažnai kartojamą teiginį apie valstybės išsiskaidymą nūdienos pasaulyje Slaughter šmaikščiai pavadina savo „knygos mantra“¹³. Tiesa, autorė taip pat tvirtina, jog išsiskaidydama valstybė anaipol nedingsta. Prireikus ji gali susivienyti, pavyzdžiui, karo atveju. Maža to, įvairūs administravimo padaliniai, į kuriuos išsiskaido valstybė, vis dar atstovauja tautos siekiams.

Tačiau kitose vietose mokslininkė gerokai suabejoja tokio grįžtamojo susivienijimo galimybe, ypač aptardama politinį suverenumą ir iškelddama drąsiai

idėją, jog ateityje gali būti išskaidytas ir jis. Kol kas suverenumas priklauso visai nedalomai valstybei, o ne jos sudedamosioms dalims.

Tarkim, globalioje arenoje suverenumo teisių ir pareigų turėtojoms galėtų tapti atskiros nacionalinės valdžios įstaigos. Tarkim, patį suverenumą būtų galima išskaidyti, tai yra priskirti konkrečioms valdžios įstaigoms, tokioms kaip teismai, reguliavimo agentūros, įstatymų leidėjai ar įstatymų leidybos komitetai.¹⁴

Pasak Slaughter, galutinai išskaidžius valstybę ir suverenumą perdavus atskiroms valdžios įstaigoms, kistų paties suverenumo reikšmė. Mintyje turėtume nebe savarankiškumą, ar nepriklausomybę nuo išorinio kišimosi, kaip kadaise vienišė valstybės atveju, o gebėjimą dalyvauti visokio tipo tinkluose tarp valdžios institucijų, kurioms leista savarankiškai stiprinti ir tobulinti atitinkamos srities valdymą bei priežiūrą. Tokiame pasaulyje dingstis išsaugoti tautinę valstybę – žinoma, šios nepainiojant su pačia tauta, – būtų vis sunkiau pagrindžiama. O mes taptume „išties naujos pasaulinės santvarkos“¹⁵ liudininkais – tikėkimės, ir dalyviais.

Metas pereiti prie kritinių pastabų. Išties akivaizdu, jog dabartiniame pasaulyje daugialypė valstybių sąveika ūkiniais, kultūriniais, migraciniais, kriminaliniais, savitarpio pagalbos ir kitais svarbiais klausimais vis dažniau plėtojasi nebe tradiciniais diplomatiniais kanalais, o tiesiogiai tarp atskirų vienos ir kitos valstybės tarnybų. Šis reiškinys yra kuo tiesmukiškiausias globalėjimo padarinys. Valstybių piliečiams tapus paslankesniems geografiniu požiūriu, paslankesni privalėjo tapti ir juos prižiūrintys, globojantys bei aptarnaujantys pareigūnai.

Ši palyginti naują palaipsniui išsiskaidančios valstybės reiškinį drauge su Slaughter esu linkęs pripažinti be didesnio svarstymo kaip daugiau ar mažiau akivaizdų – bent jau pripažinti nemenką tokio išsiskaidymo tikimybę. Su visa dera rimtimi išsąmonintina, jog šnekame ne apie hipotezę, ne apie teorinę galimybę, ne apie architektūrinį tikėtinos, bet dar neišsipildžiusios ateities maketą, pagal kurį valstybės kada nors galėtų nelikti, – ne, šnekame apie tikrą padėtį, plika akimi regimą faktą, jog valstybės nebelieka jau šiandien, po truputį, po gabaliuką, po siūlelį, ne iškart visos, bet nelieka.

Kitaip tariant, dabartinė („moderni“ ar „pomoderni“) valstybė, apie kurią šneka Slaughter, čia skaidoma ne moksliniu ar analitiniu, mintiniu arba teoriniu būdais, kaip kad, pavyzdžiui, architektas arba inžinierius savo dalykiniu suvokimu brėžinyje arba vaizduotėje skaido jau pastatytą namą, arba statistikas, vienai šeimai priskirdamas 2,5 kūdikio, – ne, skaidoma ji iš tikrųjų, daiktiškai. Decentralizuodama savo veiklas, jų tarptautinį, o netrukus jau ir virštautinį tvarkymą perleisdama vis labiau savarankiškėjančioms iš pradžių valstybinėms, o netrukus ir viršvalstybinėms žinyboms, valstybė palaipsniui dekonstruojasi, išsirenka, išsiardo. Jos valstybingumas kaip ypatingas tautinis, ūkinis, kultūrinis ir politinis vienis darosi vis panašesnis į retrospektyvią svajonę ar vaizdinį, įvairiomis progomis dar patrauklų ir pravartų, tačiau vis retesnę – senstantį, atgyvenantį ir palengva nueinantį istorinį reiškinį. Ar tikrai?

Žmonijos istorija perpildyta pavyzdžių, kai vienaip pradedama, kitaip baigiama, vienaip sumanoma, kitaip padaroma, viena pasėjama, kita užauginama, trečia nupjaunama. Kai kurie Slaughter tapomi ateities peizažai pernelyg neryš-

kūs, pernelyg optimistiški, o vietomis dar ir lašelių naivūs.

Pamenate, Slaughter pažymi, kad užsienio politikoje valstybę vaizduotis kaip paprastą struktūrą, o vidaus – kaip sudėtingą, iš tikrųjų yra apgaulinga. Valstybė ir viduje, ir išorėje yra sudėtinga. Ši, atrodytų, paprasta ir akivaizdi įžvalga ilgainiui Slaughter leidžia įtaigauti, esą įvairius tarptautinių reguliavimo įstaigų santykius paprastinti iki santykių tarp vieninių valstybių yra neprasminga lygiai taip, kaip ir valstybės viduje pasivaikščiojimą viešąja erdve ar, tarkim, registrų centro koridoriumi vaizduoti kaip pasivaikščiojimą valstybe. Juk neskamba! Slaughter kiek gudrauja.

Iš tikrųjų ir vienur, ir kitur, ir tarptautinėje, ir vidaus erdvėje valstybė gali būti suprantama ir kaip sudėtinga, ir kaip paprasta, nelygu koku analitiniu gyliu arba sintetiniu pločiu į valstybę bus žvelgiama. Sąvokose „prezidentas“, „ministras pirmininkas“ ar „diplomatas“ pareigybės nepainiotinos su jas einančiais asmenimis, mat minėtos pareigybės – bent jau demokratijoje! – galų gale yra kuopinės (sudėtingos), o ne vieninės (paprastos) sąvokos, už jų stovi ne atskiras asmuo (šiandien vienas, rytoj kitas), o visą valstybę kurianti ir išlaikanti pilietija. Tad ir tarptautiniuose viršūnių susitikimuose, griežtai kalbant, prezidentai ar ministrai pirmininkai bendrauja ne kaip asmenybės, o kaip tarnybos, vadinasi, galiausiai čia bendrauja ne jonas ar petras, o ištisos tas tarnybas įsteigusios tautinės pilietinės bendrijos.

Į ką išsiskaido valstybė? Slaughter atsakytų, į įvairias valstybines, tarpvalstybines ir viršvalstybines įstaigas. Kas tas įstaigas sudaro? Žinoma, valdininkija, arba biurokratija. Vadinasi, galiausiai valstybė išsiskaido į valdininkiją, arba

kitais žodžiais ir kiek stačokiškiau, valstybę išskaido valdininkai arba biurokratai. Ir štai šioje vietoje ribotą politologinį požiūrį būtina papildyti žiniomis iš psichologijos, antropologijos ir sociologijos.

Gyvenimiškai biurokratija plėtojasi ne tiek per *pareigybę* kaip tam tikrą protingos veiklos apibrėžimą, kiek per tą pareigybę daugiau arba mažiau tinkamai arba netinkamai vykdančio *asmens* savo paties gyvenimo vertybių, tikslų ir priemonių daugiau arba mažiau protingą apibrėžimą. Jeigu biurokratija plėtotųsi tik per protingą pareigybės apibrėžimą, ji įkūnytų tokio paties grakštaus protingumo veikseną kaip meistriška šachmatų partija, bet taip nėra. Kodėl? Slaughter, regis, negebėtų atsakyti, nes jos teorinėje schemoje pasauliniai valdymo tinklai yra vaizduojami kaip nuoseklus protingai apibrėžtos tarnybos, pareigybės ar funkcijos vedinys. Šitokią laikyseną vadinčiau naiviu biurokratiniu idealizmu, primiršus, jog pareigas eina mirtingi žmonės – dažnai trapios dorovės ir psichikos, silpnų vertybinių nuostatų, nepakankamai išlavintų profesinių įgūdžių, o neretai dar ir vidutinių intelektinių gebėjimų.

Tik du gyvenimiški pavyzdėliai:

1. Valstybės įsteigta agentūra europinei finansinei paramai skirstyti *gali* dirbti našiau, padėti šalies įmonėms minėtą paramą panaudoti sparčiau ir sklandžiau, bet sąmoningai to nedaro, priešingai, darbus vilkina, tyčia atmeta paraiškas, žlugdo projektus – visa tai dėl paprastos priežasties: jeigu per anksti išdalintų paramą, agentūros personalas neturėtų, ką veikti, valstybė galėtų naikinti jai nebereikalingas darbo vietas, kurias minėtas personalas žūtbut stengsis išsaugoti net tuomet, kai jos bus tapusios nenaudingos valstybei, jeigu reikės, imdamasis klastos, sabotazo, gudraudamas, išvedžiodamas, pikt-

naudžiaudamas biurokratiniu atsirašinėjimu ir taip toliau. Įsidėmėtina, jog nors tokia agentūra yra valstybinė, kartu savo steigėjos valstybės atžvilgiu ji jau yra su-svetimėjusi, siekianti išlikti *nepaisydama* valstybės poreikių, ieškanti naudos sau, net jeigu ši yra žalinga pačiai valstybei.

2. Ministerijos arba žinybos darbuotojai, žinodami, kad valstybei būtų naudingiau ministeriją arba žinybą perkelti į kitą miestą, tokiam perkėlimui priešinsis, trukdys, nes jų požiūris į ministeriją arba žinybą yra asmeninio ir savanaudiško pobūdžio. Tokie darbuotojai ministerijoje galiausiai sprendžia ne valstybės reikalus, o asmeninių pajamų klausimą. Kai valstybės nauda ima kirstis su asmenine, pasirenkama antroji. Kodėl? Ogi todėl, kad daugumos žmonių padėtis ir dorovinės bei pilietinės brandos lygis yra žmogiškas, pernelyg žmogiškas.

Sutinku su Slaughter, dabartinei valstybei išties gresia išskaidymas. Bet – dėl ką tik nurodytų psichologinių ir sociologinių veiksnių – nebūtinai todėl, kad „taip visiems geriau“, arba „toks pasaulis teisingesnis“, juoba „pažangesnis“. Ne, greičiau dėl to, kad būtent tokia kryptimi naujų perspektyvų ima „realiai“ dairytis valstybės finansuojama, bet kartu tai pačiai valstybei neįsipareigojusi ir neištikiama valdininkija, kuri vis dažniau valstybę laiko tik pereinamąja, tarpine tarptautinės ar virštautinės karjeros stotele.

Turbūt Slaughter neklysta, stebėdama ir aprašydama, kaip iš tikrųjų randasi ir keroja naujieji pasauliniai valdymo tinklai, tačiau to radimosi priežastys, vadinasi, ir padariniai, smarkiai gali skirtis nuo tų, kurias geranoriškai vaizduojasi pati Slaughter. Labai tikėtina, kad tokie tinklai verpiasi ne tik iš dabartinio žmogaus veiklos globalėjimo, vadinasi, ir būtinybės tokią veiklą prižiūrėti tokiau

pačiu globaliu mastu. Viena pagrindinių tokių tinklų radimosi paskatų – tautinių požiūriui „emancipuotos“ valdininkijos savarankiškėjimas ir svetimėjimas, valstybės suverenumą gudriai pakeičiant instituciniu arba žinybiniu suverenumu, kartu vis ryškesnis atskirų valdžios sluoksnių suvokimas, kad valstybę visiškai išskaidžius, tai yra numarinus, rasis nauja epochinė vieniems galimybė, kitiems neišvengiamybė iš naujo inventurizuoti ir pasidalinti pasaulio valdžią ir išteklius. Vilkas žmoguje jau seniausiai suprato, kad vienintelis būdas išlikti – apsitaisyti ėriuko kailiu, o kai randama būdų, kaip išlikti, paprastai gamtoje ne nykstama, o dauginamasi.

Viskas, kas lig šiol pasakyta apie valstybę, pasakyta ir apie Lietuvos Respubliką. Nenustebkite, jeigu Vilniuje susitelkusiose valstybinėse įstaigose triūsianti valdininkija šiomis įstaigomis – kol jos gyvos – vis dažniau ir atviriau naudosis tik kaip atspara tolesnei ir pelningesnei karjerai viršvalstybinių įstaigų personaluose. Valstybinis aparatas, tiksliau, jo pareigūnai, vykdydami tiesioginę tarpvalstybinę ir viršvalstybinę veiklą kartu su savo kolegomis svetur, taps pagrindiniu neištikimybės arba neloyalumo valstybei židiniu. Valstybė dekonstruosis iš vidaus per savo valdininkijos kosmopolitizavimąsi. Galbūt ta pati sankloda galėtų turėti kitokią plėtojimosi kryptį, jeigu pagrindinė valdininkijos veikimo paskata būtų patriotiškumas ir tarnystė savo piliečiams. Vis dėlto gyvenimiška nuovoka rodo, jog didesne ir dažnesne paskata val-

dininkijos darbe vis dėlto tampa savanau-diškas karjerizmas be jokių „neskoningai provincialių“ tautinių sentimentų.

Slaughter teigia, kad centralizuotos vykdomosios pasaulio valdžios, kiek ši skiriasi nuo necentralizuoto pasaulinio valdymo, nereikia, nes ji būtų pernelyg atitolusi nuo žmonių, drauge kėsintusi į atskiro asmens laisvę. Bet ar visą pasaulį apraizgantys, politinio pasitikėjimo neturintys ir nereikalaujantys, eiliniam piliečiui neišnarpliojami globalūs biurokratijos tinklai tam žmogui būtų artimesni? Tikrai ne, greičiau priešingai, jie būtų dar tolimesni – neaiškūs, neperregimi, dirbantys ne žmonių labui, o savo pačių išlikimui ir prasitęsimumui, kaip yra natūralu ir dėsninga įprastinei valdininkijai. Tai nėra pasaulinės valdžios paradoksas, tai yra valdžios apskritai paradoksas, valdžios, kurioje šiandien prasidėjo „rasių maišymasis“.

Kaip tauta nūnai vis mažiau įkūnija genetinį fondą, taip valstybė – idėjinį. Tuomet ką? Drąsos sakyti, kad nieko, dar neturime. Vadinasi, iš paikos istorinės inercijos ir nesusigaudymo dabartyje dar leidžiame sau galvoti, jog valstybė ir jos steigėja tauta vis dar „kažkas“, kartu puikiai suprasdami, kad bet koks aukštesnis konkretumo laipsnis reikštų provincialumą.

Šiandien didžiausias Lietuvos valstybės priešas veikia valstybės viduje – netautiška, nepatriotiška, neištikima, savanau-diško karjerizmo varoma valdininkija. Nuo išorinio nedraugo apsigynėme, ar apsiginsime nuo savęs?

IŠVADOS

1. Priešingai negu įtaigauja Slaughter, tiek tarptautinėje, tiek ir vidaus erdvėse valstybė gali būti suprantama ir kaip

sudėtinga, ir kaip paprasta, nelygu kokiū analitiniu gyliu arba sintetiniu pločiu į valstybę žvelgiama.

2. Demokratinės valstybinės pareigybės nepainiotinos su jas einančiais asmenimis, mat minėtos pareigybės galų gale yra kuopinės (sudėtinės), o ne vieninės (paprastos) sąvokos, už jų stovi ne atskiras asmuo (šiandien vienas, rytoj kitas), o visą valstybę kurianti ir išlaikanti pilietija.

3. Valstybės aparatas skaidosi ne tik į racionalias paskirtis, valstybę naiviai laikant išgryninta logine sistema, bet visų pirma į tas paskirtis daugiau ar mažiau tinkamai arba netinkamai atliekančią valdininkiją. Tad valstybės išsiskaidymą, suverenumą perduodant atskiriems tarpžinybiniais pasaulinio valdymo tinklams, visų pirma būtina tirti ne loginio modeliavimo keliu, o pažįstant tikrąsias žemiškąsias valdininkijos vei-

kimo dingstis ir šiųjų įgyvendinimo bei maskavimo mechanizmus.

4. Dabartinė valdininkija vis mažiau vadovaujasi meile ir tarnyste tautai grįstu vertybiniu santykiu su valstybe, vis daugiau – siauru savanaudišku karjerizmo siekiu.

5. Tarpžinybiniai pasaulinio valdymo tinklai tokiai bendruomeniniu požiūriu „išsivadavusiai“, tautinei valstybei nebeįstikimai valdininkijai tampa puikia pelningesnės karjeros terpe, tautine valstybe piktnaudžiaujant kaip laikinu, veikiausiai „nebeatsinaujinančiu“ ištekliu.

6. Šiandien didžiausias Lietuvos valstybės priešas veikia valstybės viduje – netautiška, nepatriotiška, neištikima, savanaudiško karjerizmo varoma valdininkija.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Žr.: Aivaras Stepukonis, Francis Fukuyama: į paskutinę santvarką, į poistorinį pasaulį, į metacivilizaciją. Kn. Antanas Andrijauskas (sud.), *Kultūrologija 16. Rytai-Vakarai: komparatyvistinės studijos VIII*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2008, p. 27–56; Aivaras Stepukonis, Pasaulinė naujųjų amžių sistema statiniu pjūviu: Immanuelio Wallersteino įžvalgos, *Logos*, nr. 73, 2012, p. 143–152; Aivaras Stepukonis, Skrydis su Immanueliu Wallersteinu, arba kaip pasaulinė sistema pateko į blaškos zoną, *Logos*, nr. 72, 2012, p. 99–108; Aivaras Stepukonis, Trys globalėjančio pasaulio vaizdiniai: civilizacijų priešprieša, Vakarų skilimas ir globali administracija. Kn. Stanislovas Juknevičius (sud.), *Kultūrologija 13: Kultūra globalizacijos sąlygomis*, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2006, p. 97–115.
- ² Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York, Simon & Schuster, 1996.
- ³ Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*. New York: The Free Press, 1992.
- ⁴ Robert Cooper, *The Breaking of Nations: Order and Chaos in the Twenty-first Century*. London: Atlantic Books, 2003; Robert Kagan, *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*. New York: Vintage Books, 2004.

- ⁵ Immanuel Wallerstein, *World-Systems Analysis: An Introduction*, Durham and London: Duke University Press, 2004.

- ⁶ Anne-Marie Slaughter yra Woodrow Wilsono Viešųjų ir tarptautinių reikalų mokyklos dekanė, dėsto Berto G. Kerstellersio '66 universitete prie Prinstono universiteto. Prieš tai ji buvo Harvardo teisės mokyklos J. Sinclairo Armstrongo garbės vardo tarptautinės, užsienio ir lyginamosios teisės profesorė. 2002–2004 m. buvo Amerikos tarptautinės teisės draugijos prezidentė. Plačiau rašo apie globalų valdymą, tarptautinius tribunolus, tarptautinę teisę ir tarptautinių santykių teoriją bei Amerikos užsienio politiką.

- ⁷ Anne-Marie Slaughter, *A New World Order*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2004.

- ⁸ Ten pat, p. 35.

- ⁹ Ten pat, p. 17.

- ¹⁰ Ten pat, p. 12.

- ¹¹ Ten pat, p. 16.

- ¹² Ten pat, p. 14.

- ¹³ Ten pat, p. 19.

- ¹⁴ Ten pat, p. 8, 9, 15.

- ¹⁵ Ten pat, p. 31.

- ¹⁶ Ten pat, p. 34.

- ¹⁷ Ten pat, p. 35.